Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)

AGSA, KAM, KhAD en WAD

Inhoudsopgave

		Pagina
1	**Inleiding**	3
2	**De Afghaanse veiligheidsdiensten (1978-1992)**	5
2.1	Historische achtergrond	5
2.2	Taakomschrijving van de KhAD en de WAD	11
2.3	Organisatiestructuur van de KhAD en de WAD	12
2.4	Recrutering en opleiding van officieren	15
2.5	Ondervragings- en detentiecentra van de KhAD en de WAD	16
2.6	Verhoor- en martelmethodes van de KhAD en de WAD	20
2.7	Verantwoordelijkheid voor mensenrechtenschendingen	24
2.8	Positie van ex-KhAD'ers en -WAD'ers in Afghanistan	25
2.9	Samenvatting	26
3	**Literatuur**	30
	Bijlage	32

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

1 Inleiding

Dit ambtsbericht is gewijd aan de veiligheidsdiensten van Afghanistan ten tijde van het communistische bewind (1978-1992). Vanwege hun bijzonder brute optreden waren deze veiligheidsdiensten reeds in de jaren tachtig berucht. Het accent in de beschrijving ligt op de *Khadimat-e Atal'at-e Dowlati* (de KhAD) en de *Wazarat-e Amaniat-e Dowlati* (de WAD). De KhAD werd in 1980 opgericht en in 1986 omgevormd tot een ministerie. Dit ministerie, de WAD, bleef tot de val van het communistische bewind in 1992 bestaan. Centraal staat in dit ambtsbericht de vraag of en zo ja welke voormalige medewerkers van de Afghaanse veiligheidsdiensten, in het bijzonder die van de KhAD en de WAD, zich schuldig hebben gemaakt aan schendingen van de mensenrechten.

Om deze centrale vraag te beantwoorden wordt in dit ambtsbericht allereerst een beeld geschetst van de geschiedenis van de veiligheidsdiensten onder de presidenten Taraki, Amin, Karmal en Najibullah. Daarna worden in afzonderlijke paragrafen de taakomschrijving, de organisatiestructuur, de recrutering en opleiding van officieren, de ondervragings- en detentiecentra, en de verhoormethodes van de KhAD en de WAD behandeld. Op grond van deze informatie wordt in §2.8 aangegeven welke groepen binnen de KhAD en de WAD daadwerkelijk deelgenomen hebben aan de mensenrechtenschendingen die destijds onder verantwoordelijkheid van deze dienst en dit ministerie zijn gepleegd. Ten slotte wordt in §2.9 de houding van de *Mudjahedin* en de Taliban jegens voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD beschreven. Het ambtsbericht wordt afgesloten met een samenvatting.

Aan de totstandkoming van dit ambtsbericht liggen onder meer rapportages van de Nederlandse ambassade in Islamabad ten grondslag. Daarnaast is gebruik gemaakt van rapportages van Felix Ermacora, die in de jaren tachtig Speciale Rapporteur van de Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties was inzake de mensenrechtensituatie in Afghanistan. Tevens zijn rapporten van Amnesty International en Human Rights Watch geraadpleegd. Ten slotte is vakliteratuur over Afghanistan ten tijde van het communistische bewind gebruikt. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de geraadpleegde literatuur.

Sinds 1994 heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken in de context van algemene beschrijvingen van de situatie in Afghanistan reeds meermalen bericht over de Afghaanse veiligheidsdiensten.[1] Het huidige ambtsbericht dient ter vervanging van de aldaar verstrekte informatie.

---

[1] Zie het algemene ambtsbericht van 21 oktober 1994 met kenmerk DAZBA/nr. 58829, blz. 2, dat van 4 maart 1998 met kenmerk DPC/AM 67526, blz. 33-34, dat van 3 november 1998 met kenmerk DPC/AM 602771, blz. 13, en dat van 16 september 1999 met kenmerk DPC/AM-633314, blz. 53-55.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Wenk voor de lezer
De Afghaanse benamingen die in de tekst worden gebezigd zijn fonetische vertalingen in het Latijnse schrift van begrippen in het Dari en het Pashtu. Het is dan ook goed mogelijk dat in andere bronnen enigszins afwijkende schrijfwijzen worden gehanteerd.

2 De Afghaanse veiligheidsdiensten (1978-1992)

2.1 Historische achtergrond

Op 27 april 1978 vond in Afghanistan een militaire coup plaats, die de geschiedenis is ingegaan als de 'Grote Saur Revolutie'.[2] De coup luidde het begin in van de alleenheerschappij van de communistische partij, die veertien jaar zou duren. Naast de militaire steun van de Sovjet-Unie, speelden de veiligheidsdiensten van de Afghaanse communistische partij een cruciale rol bij het voortbestaan van dit bewind, dat zeer weinig steun genoot onder de bevolking. Alvorens nader in te gaan op de organisatiestructuur en werkwijze van de veiligheidsdiensten, volgt eerst een beknopt historisch overzicht van de opkomst en ondergang van het communistische bewind.[3] Vanwege de wederzijdse afhankelijkheid tussen de communistische partij en haar veiligheidsdiensten, geeft dit overzicht niet alleen een karakterschets van de opeenvolgende partijleiders en hun regeringsperiodes, maar biedt het eveneens inzicht in de geschiedenis van de veiligheidsdiensten en het politieke krachtenveld waarbinnen zij opereerden.

Daoud (1973-1978)

Op 17 juli 1973 maakte luitenant-generaal Mohammad Daoud met een vrijwel geweldloze coup een einde aan het veertigjarige bewind van zijn neef, koning Zahir Shah. Daoud, die na zijn machtsovername afstand deed van zijn titel 'prins', was van 1953 tot 1963 reeds premier geweest en had destijds een politiek van modernisering gevoerd. Ook als president van de door hem uitgeroepen Republiek Afghanistan maakte hij zich sterk voor de economische ontwikkeling van zijn land. Aanvankelijk kreeg Daoud steun van leden van de in 1965 opgerichte communistische partij, de Democratische Volkspartij van Afghanistan (DVPA). De relatie bekoelde evenwel snel toen bleek dat Daoud steeds meer macht naar zich toetrok.

In het begin van Daouds bewind was de DVPA niet in staat om weerstand te bieden tegen Daouds streven naar macht. Een belangrijke oorzaak voor de machteloosheid van de DVPA was een scheiding der geesten binnen de partij, die reeds in 1967 was onstaan. De scheiding leidde tot een tweedeling van de partij in een Khalq-factie, onder leiding van Nur Muhammad Taraki, en een Parcham-

---

[2] In de Afghaanse kalender is 'Saur' de naam voor april.

[3] Zie voor een overzicht van deze periode in de Afghaanse geschiedenis bijvoorbeeld W.B. Fisher, Ahmed Mukarram en Kevin Rafferty, Afghanistan. The Far East and Australasia 1999 (1999), blz. 60-3 en Bradsher, Afghan Communism and Soviet Intervention (Oxford, 1999).

factie, onder leiding van Babrak Karmal. Deze facties, die genoemd waren naar hun respectievelijke partijbladen - Khalq ('De Massa') en Parcham ('De Vlag') - verschilden van mening over de wijze waarop Afghanistan tot het communisme diende te worden 'bekeerd'. Beide facties beschouwden zich als de enige ware voortzetting van de DVPA en verketterden elkaar.

De tegenstelling tussen de Khalq- en Parcham-factie was grotendeels terug te voeren op verschillende machtsbases. De Khalq-factie recruteerde haar leden voornamelijk onder Pashtuns met een traditionele stamachtergrond die pas kort daarvoor toegang hadden gekregen tot het hoger onderwijs. De aanhangers van de Parcham-factie waren veelal afkomstig uit de Dari-sprekende stedelijke elite en hadden een gemengde etnische achtergrond. De Khalq-factie vertegenwoordigde de radicale vleugel van de DVPA, de Parcham-factie de gematigde.[4] Een bemiddelingspoging van de Sovjet-Unie leidde in maart 1977 tot een openlijke verzoening van beide facties. Dit kon echter niet verhinderen dat de tegenstelling tussen Khalq- en Parcham-factie gedurende het gehele communistische tijdperk keer op keer de kop opstak.

Taraki (1978-1979)
Na anti-regeringsgezinde demonstraties in Kabul in april 1978, liet Daoud een zevental leiders van de DVPA arresteren. Tegelijkertijd begon hij met een zuivering van communisten in het leger en de ambtenarij. Dit was de directe aanleiding voor de militaire coup, die plaatsvond op de zevende dag van de maand Saur in het jaar 1357 (27 april 1978). Bij de coup, die de DVPA aan de macht bracht, werden Daoud en zijn familieleden om het leven gebracht. Taraki, de voormalig leider van de Khalq-factie, werd de eerste president en tevens premier van wat toen officieel de 'Democratische Republiek Afghanistan' ging heten. De leider van de Parcham-factie, Babrak Karmal, en een oude Khalq-vertrouweling van Taraki, Hafizullah Amin, werden benoemd tot vice-premiers.

Onder Taraki's bewind braken overal in Afghanistan gewapende opstanden uit, die voornamelijk gericht waren tegen de inderhaast opgestelde decreten met betrekking tot landhervorming. Tegelijkertijd begon de uittocht van Afghanen naar Pakistan en Iran. Binnen de DVPA laaide opnieuw de tegenstelling op tussen Khalq- en Parcham-factie. Reeds in juli 1978 werden zes toonaangevende vertegenwoordigers van de Parcham-factie, onder wie de latere presidenten Karmal en Najibullah, op een zijspoor gezet door hen als ambassadeur te benoemen. Niet lang daarna begonnen Taraki en Amin met een zuivering van

---

4 Dit verklaart eveneens waarom aanhangers van de Parcham-factie aanvankelijk bereid waren om met Daoud samen te werken en zelfs in zijn regering vertegenwoordigd waren. *Cf.* "A Nation is Dying. Afghanistan under the Soviets, 1979-87, Jeri Laber & Barnett R. Rubin (Evanston, 1988), blz. 5.

aanhangers van de Parcham-factie uit het leger en het bestuur. De door Taraki opgerichte veiligheidsdienst, de *Da Afghanistan da Gato da Satalo Adara* (AGSA), fungeerde samen met het leger als de sterke arm van het bewind.[5] AGSA staat in het Pashtu voor 'Organisatie ter Bescherming van de Belangen van Afghanistan'. In de korte tijd dat AGSA bestond, zouden haar medewerkers duizenden Afghanen hebben gearresteerd, gemarteld en vermoord.[6] De organisatie stond onder leiding van Azadullah Sawari.

Amin (1979)
Gedurende Taraki's bewind breidde Amin zijn invloed gestaag uit. In juli 1979 bekleedde hij tegelijkertijd de functies van secretaris-generaal van de DVPA, premier, minister van Buitenlandse Zaken en minister van Defensie. In september 1979 pleegde Amin een coup, waarbij hij het presidentschap van Taraki overnam. Niet lang daarna werd Taraki op bevel van Amin vermoord.

In een poging zich te distantiëren van het bewind van Taraki, publiceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken kort na de machtsovername van Amin een lijst met de namen van 12.000 personen die sinds de Grote Saur Revolutie zouden zijn omgebracht.[7] Dit gebaar betekende evenwel niet dat de terreur van het leger en de veiligheidsdienst onder Amin een halt werd toegeroepen; de wijzigingen die Amin aanbracht waren slechts kosmetisch van aard. Amin wijzigde de naam van de veiligheidsdienst in *Kargarano Amniyyati Mu'assassa* (KAM), oftewel de 'Arbeiders Inlichtingendienst'. De KAM was echter, net als zijn voorganger, verantwoordelijk voor willekeurige arrestaties, routinematige

---

5 Er zijn verscheidene schrijfwijzen in omloop van de Afghaanse benamingen van de veiligheidsdiensten ten tijde van het communistische bewind. De verschillen in spelling zijn veelal terug te voeren op de vertaling in het Latijnse schrift van woorden uit het Pashtu en Dari. In dit ambtsbericht zijn de spelling en vertaling aangehouden zoals die worden gebruikt door Bradsher in zijn boek Afghan Communism and Soviet Intervention.

6 A Nation is Dying, blz. 6 en Afghanistan. The Great Game Revisited, Rosanne Klass (red.) (New York, 1987), blz. 336-9. *Cf.* Afghanistan. Torture of Political Prisoners, Amnesty International (ASA/11/04/86, november 1986), blz. 1, waar een rapport wordt aangehaald dat Amnesty International in september 1979 uitbracht met beschuldigingen aan de regering van de Democratische Republiek Afghanistan inzake schendingen van de mensenrechten.

7 Deze lijst wordt door Felix Ermacora, de Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, aangehaald om een schatting te maken van het aantal politieke gevangenen onder Taraki en Amin (UN report on human rights 1985, §73). *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 1. Volgens Asia Watch heeft het aantal van 12.000 slechts betrekking op mensen die in 1978 en 1979 in de Pul-i-Charki gevangenis zijn geëxecuteerd. Op het platteland zou het aantal doden dat ten tijde van president Taraki en Amin zijn gevallen oplopen tot 100.000 (Afghanistan. The Forgotten War. Human Rights Abuses and Violations of the Laws of War Since the Soviet Withdrawal. Asia Watch (New York, Washington, februari 1991), blz. 11).

marteling en buitengerechtelijke executies.[8] Hoofd van de nieuwe veiligheidsdienst waren, kort na elkaar, Sawari's neef Aziz Ahmad Akbari en Amins neef, Azadullah Amin.[9]

Amins ambtstermijn duurde slechts enkele maanden. Hij werd op 27 december 1979 gedood bij een staatsgreep die met hulp van de Sovjet-Unie werd uitgevoerd. Zijn functies als president en secretaris-generaal van de DVPA werden overgenomen door de voormalige leider van de Parcham-factie, Babrak Karmal. De nieuwe president kon rekenen op de militaire steun van Sovjet-troepen bestaande uit vele tienduizenden manschappen, die Afghanistan aan de vooravond van de staatsgreep waren binnengevallen. De Sovjet-troepen, wier aantal gestaag groeide,[10] zouden nog tot 1989 in Afghanistan blijven.

Karmal (1979-1986)
Karmals bewind kenmerkte zich door de intensivering van de burgeroorlog die Afghanistan reeds sinds de komst van de communisten teisterde. Het conflict veroorzaakte hongersnoden, verwoestte de infrastructuur van het land en dwong miljoenen Afghanen het land te verlaten. Met name toen de islamitische rebellen, de zogenaamde *Mudjahedin*, in de loop van de jaren tachtig de beschikking kregen over modern wapentuig verloor het communistische bewind in toenemende mate zijn controle over het land.

Hoewel Karmal bij zijn aantreden in scherpe bewoordingen afstand had genomen van de terreur die Amin onder de bevolking had gezaaid en als gebaar van goede wil vrijwel onmiddellijk de beruchte KAM had afgeschaft,[11] bleek ook zijn bewind zich slechts met bruut geweld te kunnen handhaven. De in januari 1980 als opvolger van de KAM opgerichte *Khadimat-e Atal'at-e Dowlati*, hetgeen in het Dari 'Staatsinlichtingendienst' betekent, werd al gauw de belichaming van het

---

8 *Cf.* UN report on human rights 1985, §§74-7 en Torture of Political Prisoners, blz. 2. Het aantal mensen dat tijdens het bewind van Taraki en Amin is vermoord loopt in de tienduizenden. De Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie schrijft in zijn verslag uit 1986 dat het ministerie van Planning in februari 1980 in drie weken tijd reeds een lijst had opgesteld met meer dan 25.000 personen die vermist waren ten tijde van het bewind van Taraki en Amin. Geschrokken van dit grote aantal, dat nog steeds toenam, is het ministerie van Planning destijds opgehouden met het bijhouden van de lijst (UN report on human rights 1986, §46).

9 *Cf.* Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 61.

10 Het Sovjet-leger in Afghanistan telde in 1985 naar schatting 115.000 à 120.000 man. Bovendien bevonden zich tussen de 30.000 en 50.000 man nabij de Afghaanse grens in de Sovjet-Unie. Ook deze troepen waren geregeld actief bij de strijd in Afghanistan betrokken (Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 198).

11 *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 2 en The Great Game Revisited, blz. 339.

uiterst repressieve communistische bewind.[12] De geheime dienst werd berucht en gevreesd onder zijn acroniem 'KhAD'.

Het eerste hoofd van de KhAD was dr. Najibullah, een van de voormalige leiders van de Parcham-factie. Mede dankzij zijn functie als hoofd van de KhAD klom Najibullah snel op in de hiërarchie van de DVPA. Teneinde zich volledig te kunnen wijden aan zijn werkzaamheden voor de partij, droeg Najibullah in november 1985, na bijna zes jaar hoofd te zijn geweest van de KhAD, zijn verantwoordelijkheden over aan zijn plaatsvervanger, generaal-majoor Ghulam Faruq Yaqubi.

Najibullah (1986-1992)
Ten tijde van Najibullah's overstap was Karmals machtspositie tanende. De partij werd voortdurend gekweld door interne tegenstellingen,[13] corruptie en incompetentie. Tegelijkertijd wakkerde de burgeroorlog verder aan. De val van Karmal was dan ook slechts een kwestie van tijd. Reeds in mei 1986 nam Najibullah Karmals taken als secretaris-generaal over. Niet lang daarna gaf Karmal ook het voorzitterschap van de Revolutionaire Raad op.[14] Inmiddels was de KhAD op 9 januari 1986, kort na Najibullah's vertrek, omgevormd tot een afzonderlijk ministerie onder de naam *Wazarat-e Amaniat-e Dowlati*, oftewel 'Ministerie van Staatsveiligheid'. Hoewel de officiële afkorting van het ministerie voortaan WAD was, bleef de geheime dienst in de volksmond KhAD heten.

---

12 Reeds op 22 februari 1980 brak in Kabul spontaan een opstand uit tegen het door de Sovjets gesteunde bewind van Karmal. Deze opstand, die de geschiedenis inging onder de naam 'De nacht van Allahu Akbar', luidde het begin in van een lange reeks demonstraties en stakingen die hardhandig door de KhAD werden onderdrukt. *Cf.* The Fragmentation of Afghanistan. State Formation and Collapse in the International System, Barnett R. Rubin (Lahore, 1996), blz. 135, 137-8) en The Great Game Revisited, blz. 347.

13 Veel van deze tegenstellingen waren terug te voeren op de aloude tweedeling tussen de Khalq- en Parcham-factie. Overigens hadden zowel aanhangers van de Khalq-factie als die van de Parcham-factie zitting in Karmals eerste kabinet. Desalniettemin had Karmal grote moeite bij het vinden van kandidaten vanwege een groot tekort aan geschikte mensen, ideologische tegenstellingen, persoonlijke rivaliteit en algehele onwil om mee te werken aan het Sovjet-bestuur van Afghanistan. Dit leidde tot vreemde situaties, waarbij slachtoffer en beul aan één tafel zaten. Zo vond Karmal bijvoorbeeld het vroegere hoofd van de AGSA, de Khalq aanhanger Asadullah Sarwari, bereid vice-premier te worden. De andere post van vice-premier werd bekleed door Sultan Ali Keshtmand van de Parcham-factie, die door zijn ambtgenoot persoonlijk zou zijn gemarteld voor zijn aandeel in een couppoging in 1978. Een dergelijke 'samenwerking' was uiteraard gedoemd te mislukken. Reeds in de zomer van 1980 vertrok Sarwari naar het buitenland, waar hij ambassadeur in Mongolië werd (Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 121-37).

14 Als vice-voorzitter van de Revolutionaire Raad volgde Mohammed Chamkani Karmal in deze functie op in afwachting van een nieuwe grondwet. Chamkani was een Pasthun uit de provincie Paktia die geen lid was van de DVPA - althans niet openlijk. De werkelijke macht was in handen van Najibullah. Overigens werd Najibullah in september 1987 alsnog tot voorzitter van de Revolutionaire Raad gekozen. Bij die gelegenheid deed Chamkani een stap terug en werd hij net als voorheen vice-voorzitter (Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 160, 162).

Om de druk op het communistische bewind te verminderen, poogde Najibullah een politiek van nationale verzoening te voeren. De politiek bestond onder meer uit grotere aandacht voor de islamitische grondregels in het bestuur, versoepeling van de landhervormingen en de mogelijkheid tot het oprichten van politieke partijen. In november 1987 kreeg Afghanistan een nieuwe grondwet, die voorzag in de vorming van een Eerste en Tweede Kamer. De naam van het land werd veranderd in 'Republiek Afghanistan' met Najibullah als zijn eerste president. Dit waren evenwel voornamelijk uiterlijke aanpassingen. In werkelijkheid bleef de DVPA, wier leidende rol in de grondwet werd vastgelegd, almachtig. De Sovjet-troepen en de WAD waren nog steeds belangrijke steunpilaren onder het communistische bewind.

In 1988 viel een van deze steunpilaren weg. Na jarenlange onderhandelingen begonnen de Sovjet-troepen zich in mei 1988 uit Afghanistan terug te trekken. Hun aftocht was in februari 1989 voltooid. Tegen de algehele verwachting in wist Najibullah zich evenwel nog tot 1992 als president te handhaven. Zijn politieke voortbestaan dankte Najibullah mede aan de voortdurende wapenleveranties van de Sovjet-Unie en de grote onderlinge vijandschap tussen verschillende *Mudjahedin*-groepen. Ook de DVPA vormde echter allerminst een gesloten front. Zo werd in oktober 1988 een couppoging verijdeld, waarbij aanhangers van de afgetreden president Karmal betrokken waren. Rond dezelfde tijd werd Sayed Mohammed Gulabzoy, de minister van Binnenlandse Zaken en leider van de Khalq-factie, verbannen. In maart 1990 werd opnieuw een staatsgreep gepleegd, ditmaal onder leiding van luitenant-generaal Shahnawaz Tanai, minister van Defensie en net als Gulabzoy een prominent lid van de Khalq-factie. Mede door de inzet van de loyale troepen van de WAD en regeringsgetrouwe troepen van het Garnizoen van Kabul onder leiding van Mohammed Nabi Azimi werd deze opstand bloedig neergeslagen.[15]

Het verzet tegen Najibullah binnen de gelederen van de DVPA was mede ingegeven door het uitroepen van de noodtoestand en de instelling van een machtige 'Hoge Raad voor de Verdediging van het Vaderland' in februari 1989.

---

15 *Cf.* Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 312-4 en 341-4, The Forgotten War, blz. 85-8 en het algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 16 september 1999, blz. 54, noot 124. Felix Ermacora vermeldt in zijn rapport uit 1990 dat de WAD in december 1989 127 verdachten arresteerde, onder wie elf generaals. Volgens de WAD waren deze personen betrokken bij het plannen van een coup (UN report on human rights 1990, §33). De onmiddellijke aanleiding voor de couppoging van luitenant-generaal Tanai op 6 maart 1990 was vermoedelijk een rechtzaak die de dag daarvoor was begonnen tegen geestverwanten van Tanai die gearresteerd waren op verdenking betrokken te zijn geweest bij het beramen van militaire coups in 1989. Kennelijk was Tanai bevreesd dat de getuigenissen van deze militairen hemzelf in de beklaagdenbank zouden brengen. Overigens heeft Tanai in de periode 1994-1997 als militair adviseur op actieve wijze vormgegeven aan de militaire opmars van de Taliban in Afghanistan.

omstandigheden waaronder politieke gevangenen in de Pul-i-Charki gevangenis en andere gevangenisen werden vastgehouden ten tijde van het communistische bewind waren bijzonder schrijnend en mensonterend.[35] Sommige politieke gevangenen werden gedwongen na ontslag uit de gevangenis te dienen in het Afghaanse leger; hun familie werd van deze gang van zaken niet altijd op de hoogte gesteld.[36]

2.6 Verhoor- en martelmethodes van de KhAD en de WAD

In de ondervragings- en detentiecentra van de KhAD en de WAD werden arrestanten en gevangenen systematisch gemarteld. Bij de ondervragingen was dikwijls Sovjet-personeel aanwezig. Deze Sovjets, vermoedelijk KGB'ers, leidden de ondervraging op de achtergrond. Ook namen zij soms zelf aan de ondervraging deel. De uitvoering van fysieke marteling lieten de Sovjets echter gewoonlijk over aan de leden van de KhAD of de WAD die bij de ondervraging aanwezig waren. Veel van deze Afghaanse agenten hadden de door hen toegepaste verhoortechnieken geleerd van hun communistische bondgenoten, hetzij tijdens drie tot zes maanden durende cursussen in de Sovjet-Unie hetzij in een school die de Sovjets nabij Kabul voor dit doel hadden opgericht.[37]

Bij de keuze van hun martelmethodes legden de agenten van de KhAD en de WAD een grote inventiviteit aan de dag. De veelal bizarre methodes die de KhAD en de WAD gebruikten, zijn reeds uitgebreid beschreven door mensenrechtenorganisaties zoals Amnesty International en door de Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie. Ter illustratie van de grote verscheidenheid aan wrede martelingen waaraan politieke gevangenen werden onderworpen, volgt nu een overzicht van deze foltertechnieken. Hoewel dit overzicht niet pretendeert uitputtend te zijn, geeft het goed aan hoe agenten van

---

35 *Cf.* UN report on human rights 1986, §§54-5, Sitution of human rights in Afghanistan, §60, UN report on human rights 1989, §43, UN report on human rights 1991, §43, UN report on human rights 1992, §§75-9 en The Great Game Revisited, blz. 349-50. Tijdens het communistische bewind werden keer op keer beschuldingen geuit dat met name in de Pul-i-Charki gevangenis veel te veel gevangenen waren opgesloten. De Speciale Rapporteur was niet altijd in staat deze berichten te bevestigen. Tijdens de door hem afgelegde bezoeken aan de Pul-i-Charki gevangenis was het aantal gevangenen niet buitensporig hoog. Wel dient te worden aangetekend dat het Internationale Comité van het Rode Kruis gedurende het communistische bewind niet of nauwelijks toestemming kreeg van de Afghaanse autoriteiten om veroordeelde en niet veroordeelde gevangenen te bezoeken (*cf.* UN report on human rights 1987, §34, Situation of human rights in Afghanistan, §§59-60, UN report on human rights 1988, §17 UN report on human rights 1989, §44, UN report on human rights 1990, §§35-6, UN report on human rights 1991, §§37-38, 50, UN report on human rights 1992, §75 en The Forgotten War, blz. 64, 96-7, noot 258)

36 *Cf.* A Nation is Dying, blz. 48-9, The Forgotten War, blz. 38-9, en Unlawful Killings and Torture, blz. 9.

37 *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 17 en A Nation is Dying, blz. 94.

Vele arrestanten overleefden het verhoor in de ondervragingscentra niet. De overigen werden overgebracht naar detentiecentra van de KhAD en de WAD. Vele politieke gevangenen werden zonder enige vorm van proces en juridische bijstand in deze detentiecentra vastgehouden; zij mochten geen enkel contact onderhouden met de buitenwereld. In de detentiecentra bestonden aparte afdelingen voor politieke gevangenen. Zo kende de Pul-i-Charki gevangenis in district 12 in de wijk Arzan Kimat aan de uiterste oostrand van Kabul tenminste vier afdelingen, waarvan met name Blok I en II (maar in mindere mate ook Blok IV[32]) voor politieke gevangenen waren gereserveerd. Deze afdelingen werden beheerd door de KhAD en later de WAD. De KhAD en de WAD werkten daarbij nauw samen met het Revolutionair Openbaar Ministerie.[33]

Mishandeling van politieke gevangenen wier ondervraging reeds was afgesloten kwam in de detentiecentra van de KhAD en de WAD regelmatig voor. Tijdens de detentiefase was echter geen sprake meer van systematische marteling.[34] De

---

32 Er bestaan aanwijzingen dat In Blok IV jongeren, scholieren en studenten werden vastgehouden wier loyaliteit aan het communistische bewind ter discussie stond. De Speciale Rapporteur meldt evenwel dat tijdens zijn bezoek aan Pul-i-Charki in 1989 in deze afdeling geen politieke gevangenen vastzaten (UN report on human rights 1989, §36).

33 In Blok III, dat werd beheerd door het ministerie van Justitie in nauwe samenwerking met het reguliere Openbaar Ministerie, werden plegers van commune delicten vastgehouden.
Een rapport dat Amnesty International in 1988 uitbracht stelt dat Blok I was gereserveerd voor voormalige ministers en andere prominente politieke gevangenen. Ook terdoodveroordeelden en buitenlandse gevangenen zouden in Blok I gevangen zijn gehouden. Deze gevangenen zouden zo nu en dan zijn gelucht. Dit voorrecht was niet gegund aan de gevangenen in Blok II, dat voornamelijk bedoeld zou zijn geweest voor politieke gevangenen die nog terecht moesten staan. Zoals gebruikelijk was het de gevangenen in Blok I en II verboden bezoek te ontvangen of brieven te schrijven (Reports of Torture and Long-term Detention Without Trial, blz. 5-7).
In zijn eerste rapport over de situatie van de mensenrechten in Afghanistan vermeldt Felix Ermacora, de toenmalige Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, dat de Pul-i-Charki gevangenis aan het einde van de jaren zeventig ook een afdeling voor vrouwen kende (UN report on human rights 1985, §74). In 1987, 1989, 1991 en 1992 bezocht de Speciale Rapporteur de Pul-i-Charki gevangenis. Tijdens zijn bezoek in 1989 werd hem toegestaan de gehele gevangenis te bezoeken. In zijn verslag spreekt de Speciale Rapporteur van zeven afdelingen, waarvan Blok I nagenoeg en Blok VI geheel leeg waren. In Blok II zaten meer dan 300 politieke gevangenen in afwachting van hun proces. Blok IV was volgens de Speciale Rapporteur bevolkt met niet-politieke gevangenen. Blok VII was klaarblijkelijk bestemd voor vrouwelijke gevangenen (UN report on human rights 1989, §36).

34 Amnesty International meldt in zijn rapport uit 1986 dat hoewel sommige gevangenen ook tijdens hun detentie werden gemarteld, getuigenissen van voormalige gevangenen uitwijzen dat deze praktijken zich hoofdzakelijk tot de ondervragingscentra beperkten (Torture of Political Prisoners, blz. 7). In zijn rapport uit 1988 (ASA 11/02/88, mei 1988) beschrijft Amnesty International hoe sommige gevangenen, onder wie een vrouw, tijdens hun detentie in Pul-i-Chomri en andere gevangenissen zwaar werden mishandeld of gemarteld (Afghanistan. Unlawful Killings and Torture, blz. 6-8). De Speciale Rapporteur merkt op dat de omstandigheden waaronder gevangenen worden vastgehouden als een vorm van psychologische marteling kan worden beschouwd. Ook hij beschikt over aanwijzingen voor zware mishandeling, met name in de Pul-i-Charki gevangenis (Situation of human rights in Afghanistan, §64 en §66; *cf.* A Nation is Dying, blz. 83-4).

fase opgesloten in uitzonderlijk onhygiënische cellen.[29] Zowel tijdens het eerste verhoor als tijdens het verhoor in Sedarat werden arrestanten systematisch gemarteld.[30] Ook elders in Afghanistan bevonden zich ondervragings- en detentiecentra van de KhAD waar gevangenen werden gemarteld. Sommige arrestanten van buiten de hoofdstad werden meteen na hun arrestatie naar het centrale ondervragingscentrum in Kabul overgebracht.[31]

---

29 Dit beeld komt onder meer naar voren in de rapporten van de Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Felix Ermacora, die in 1987 onder meer Shashdarak en Sedarat bezocht (Situation of human rights in Afghanistan. Note by the Secretary General, UN (A/42/667, 23 oktober 1987), §§3, 47, 58-60). In 1989 bracht de Speciale Rapporteur opnieuw een bezoek aan Shashdarak. De hygiënische omstandigheden in dit ondervragingscentrum bleken ten tijde van zijn bezoek enigszins te zijn verbeterd (UN report on human rights 1989, §40). Overigens vormden de erbarmelijke omstandigheden in de ondervragings- en detentiecentra van de KhAD en de WAD een integraal onderdeel van de verhoorstrategie met als doel de wil van de gevangenen te breken (A Nation is Dying, blz. 94). Zie voor een beschrijving van de slechte gevangenisomstandigheden ook Reports of Torture and Long-term Detention Without Trial, blz. 2 en 5, van Amnesty International en The Forgotten War, blz. 95-7, van Human Rights Watch.

30 *Cf.* Torture of Political Prisoners, Reports of Torture and Long-term Detention Without Trial, The Forgotten War, blz. 93-5. Dit beeld komt eveneens uit de rapporten van de Speciale Rapporteur naar voren Zie bijvoorbeeld het UN report on human rights 1986, §§56-7, waar onder meer de marteling van vrouwelijke gevangenen wordt beschreven.

31 De Speciale Rapporteur geeft in zijn rapport uit 1985 aan dat marteling zowel in Kabul als elders in Afghanistan regelmatig voorkomt. De Speciale Rapporteur noemt met name de Pul-i-Charki gevangenis, militaire bases (vooral in de provincie), politiebureaus in Kabul en alle provincies, het ministerie van Binnenlandse Zaken, het hoofdkwartier van de KhAD en de acht detentiecentra van de KhAD in Kabul. De Speciale Rapporteur meldt voorts dat in de regio Kabul ongeveer tweehonderd huizen werden gebruikt als detentiecentra van de KhAD (UN report on human rights 1985, §87, noot 12; Situation of human rights in Afghanistan, §3). In zijn rapport uit 1989 specificeert de Speciale Rapporteur dat ondervragingen plaatsvinden op elf politiebureau's in Kabul (UN report on human rights 1989, §42).
Dit beeld wordt bevestigd door Amnesty International (Torture of Political Prisoners, blz. 6-7). Ook deze organisatie meldt dat marteling in Kabul niet alleen plaatsvond in Shashdarak en Sedarat, maar ook in andere KhAD kantoren. In dit verband noemt Amnesty International de KhAD kantoren Drie, Vier en Vijf alsmede het kantoor in het Ahmad Shah Khan-huis, dat in het huis in Wazir Akbar Khan en dat in het Howzai Barikat district. De Speciale Rapporteur bezocht in 1987 onder meer het Darlawan ondervragingscentrum, dat niet met name door Amnesty International genoemd wordt. Ook Laber en Rubin noemen nog andere namen, zoals een detentiecentrum dat ingegraven is in de Shahrara heuvel (A Nation is Dying, blz. 82-3).
Berichten over marteling beperken zich niet tot Kabul. Amnesty International ontving berichten van marteling in KhAD ondervragingscentra in Bamiyan, Ghazni, Jalalabad, Kandahar, Lashkargah en Pol-i-Khomri alsmede in de gevangenissen van Kunduz en Mazar-i-Sharif (Torture of Political Prisoners, blz. 7). Volgens de informatie van Amnesty bevond het hoofdkwartier van de KhAD in Kandahar zich in het voormalige huis van Abdul Rahim Latif in het Shahr-e Nau district. Martelingen vonden in Kandahar evenwel voornamelijk plaats in het zogenaamde 'Musa Khan gebouw'. Ook in het KhAD ondervragingscentrum dat bekend stond onder de naam Darwazan werd gemarteld. Net als de Speciale Rapporteur, beschikt Amnesty International ook over aanwijzingen dat marteling plaatsvond in legerplaatsen.

ontplooide reeds voldoende om tot zijn (of haar) arrestatie over te gaan.[24]

Personen die door de KhAD of de WAD waren gearresteerd, werden na hun aanhouding doorgaans eerst naar een van de ondervragingscentra van de KhAD of de WAD gebracht.[25] Tijdens hun verblijf in deze ondervragingscentra werden de arrestanten verhoord. Als het vermoeden bestond dat een arrestant tijdens het verhoor informatie achterhield, dreigden de agenten van de KhAD of de WAD hem (of haar) met het gebruik van geweld. Als deze dreiging niet het gewenste effect sorteerde, werden de arrestanten gemarteld teneinde de gewenste informatie alsnog te verkrijgen. Marteling maakte aldus integraal onderdeel uit van de ondervragingsmethodes die de KhAD en de WAD ter beschikking stonden. De KhAD en de WAD maakten systematisch gebruik van de mogelijkheid om met behulp van marteling arrestanten bekentenissen af te dwingen.[26]

Het hoofdkwartier van de KhAD in Kabul stond bekend als het Shashdarak centrum.[27] Personen die in Kabul waren gearresteerd werden dikwijls eerst naar Shashdarak gebracht voor een eerste verhoor. Dit eerste verhoor kon echter ook plaatsvinden in een van de lokale KhAD-kantoren elders in de stad. Na het eerste verhoor werden de arrestanten veelal overgebracht naar Sedarat, het centrale ondervragingscentrum van de KhAD in Kabul.[28] In Sedarat werden arrestanten soms maandenlang voor verhoor vastgehouden. Gevangenen werden tijdens deze

---

24 Arrestaties waren gebaseerd op 'bewijs' dat was aangeleverd door spionnen en informanten of door verdachten die tijdens hun verhoor dikwijls werden gemarteld. Ook werd informatie verkregen door electronische afluistering (A Nation is Dying, blz. 79). Het kwam eveneens voor dat personen werden gearresteerd en gemarteld met als enig doel belastende informatie te vergaren over een of meer van hun familieleden (*ibidem*, blz. 80).

25 *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 6.

26 *Cf.* algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 4 maart 1998, blz. 34. Hoewel politieke gevangenen onder het bewind van Taraki en Amin dikwijls op brute wijze werden gemarteld, is marteling pas sinds het bewind van Karmal en Najibullah een volledig geïntegreerd onderdeel van het ondervragingsproces (A Nation is Dying, blz. 81).

27 *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 6-8 en A Nation is Dying, blz. 83-4. Het hoofdkwartier van de KhAD ontleent zijn naam aan de wijk waarin het gelegen is. De wijk Shashdarak ligt in district 9 in het zuidoosten van Kabul. De wijk ligt in hetzelfde district als Microrayon, de wijk waar vele communistische functionarissen woonden, en Pul-i-Charki, de wijk waar de beruchte gevangenis van dezelfde naam stond.

28 Sedarat fungeerde eveneens als detentiecentrum waar politieke gevangenen soms jarenlang zonder enige formele aanklacht vastgehouden werden. Laber en Rubin beschikken over informatie dat met name vrouwelijke politieke gevangenen na hun arrestatie direct naar Sedarat werden gebracht (*ibidem*, blz. 150, noot 15).

ook die van zijn gehele familie.

Nieuwe officiersrecruten van de KhAD en de WAD ondergingen een zeer intensieve training, de zogenaamde *Parwachi*. Als de *Parwachi* met goed gevolg doorlopen was, volgde een proeftijd die bekend stond als de *Azmajchi*. Tijdens de *Azmajchi* werd de loyaliteit en weerbaarheid van de toekomstige officiers duchtig op de proef gesteld. Zo werd bijvoorbeeld van hen verlangd dat zij familieleden bespioneerden, dat zij vrienden en kennissen arresteerden en martelden, dat zij al dan niet vermeende vijanden van het communistische bewind uit de weg ruimden of dat zij in de gelederen van de *Mudjahedin* infiltreerden. De recruten die reeds bij aanvang van de opleiding lid waren van de DVPA werden na afronding van de proeftijd opgenomen in de exclusieve rangen van de KhAD of de WAD. Zij die dat nog niet waren dienden eerst het lidmaatschap van de DVPA te verkrijgen, maar gezien hun achtergrond vormde dit geen probleem.

De *Parwachi* en de *Azmajchi* vormden onderdeel van de officierenopleiding van de KhAD en de WAD. De opleiding stond derhalve niet open voor gewone informanten. Personen die door de KhAD en de WAD als buitengewoon loyaal werden aangemerkt, konden een verkorte opleiding volgen. Personen die reeds vóór de Grote Saur Revolutie actief waren binnen de communistische partij en leden van een selecte groep regeringsgezinde families kwamen in aanmerking voor een dergelijke verkorte opleiding.

De rang van officier binnen de KhAD of de WAD bracht aanzienlijke materiële voordelen met zich mee. Zo had een officier recht op een salaris dat ongeveer tienmaal zo hoog was als dat van een gewone ambtenaar. Bovendien kon dit salaris straffeloos worden aangevuld met geld dat was verkregen door afpersing en steekpenningen. Voorts was een officier van de KhAD of de WAD vrijgesteld van dienst in het Afghaanse regeringsleger en had hij indien gewenst vrij toegang tot alcohol en prostitueés. Overigens waren binnen de KhAD en de WAD tevens vrouwen werkzaam - óók als onder-officier en officier. Vrouwen waren evenwel ondervertegenwoordigd in de hogere officiersrangen.

2.5 Ondervragings- en detentiecentra van de KhAD en de WAD

Zoals reeds in §2.2 is uiteengezet, beschikten de KhAD en de WAD over bijkans onbeperkte volmachten bij de opsporing van vijanden van het communistische bewind. Aangezien de KhAD en de WAD ook daadwerkelijk van deze volmachten gebruik maakten, werden zij door de bevolking van Afghanistan bijzonder gevreesd. Deze angst werd mede aangewakkerd door de zeer ruime interpretatie van het begrip 'vijand van het communistische bewind' dat de KhAD en de WAD hanteerden. Veelal was een vage verdenking dat iemand anti-regeringsgezinde opvattingen koesterde of anti-regeringsgezinde activiteiten

vermoedelijk direct onder minister Yaqubi of een van zijn plaatsvervangers vielen.

De KhAD en de WAD onderhielden zowel met de algemene inlichtingendienst (KGB) als met de militaire inlichtingendienst van de Sovjet-Unie (GRU) zeer goede relaties. De invloed van de KGB op het functioneren van de KhAD en de WAD was groot. In feite waren de KhAD en de WAD een verlengstuk van de KGB.[22] Vele kaderfunctionarissen werden in hun dagelijkse werkzaamheden ondersteund door Sovjet-beambten. Met hulp van de Sovjets groeiden de KhAD en de WAD uit tot buitengewoon efficiënte, meedogenloze en soepel opererende veiligheidsdiensten. Ook nadat de laatste Sovjet-troepen zich in februari 1989 uit Afghanistan hadden teruggetrokken bleef de WAD financiële en materiële steun uit de Sovjet-Unie ontvangen.

2.4 Recrutering en opleiding van officieren

De KhAD en de WAD waren elite-onderdelen van het communistische staatsapparaat. Zij vormden in Afghanistan een staat binnen de staat. De tentakels van de geheime dienst strekten zich uit tot in de verste hoeken en gaten van de maatschappij. De KhAD en de WAD waren zowel wat betreft hun budget als wat betreft menskracht de grootste dienst in het land. Medewerkers van de geheime dienst waren aanwezig in vrijwel elk kantoor en klaslokaal in Kabul. Het doel van de KhAD en de WAD was om binnen elke familie in Kabul over een informant te beschikken.[23] Om dit doel te verwezenlijken, wierven de KhAD en de WAD op grote schaal informanten. Zij werden geacht hand- en spandiensten te verlenen, zoals het vergaren van informatie over collega's en buren.

De KhAD en de WAD kenden een zeer strenge selectieprocedure voor het aannemen van medewerkers, waarbij hun loyaliteit aan de DVPA danig op de proef werd gesteld. Dit gold in versterkte mate voor de recrutering van officieren. Voor deze functies hanteerden de KhAD en de WAD een zeer stringent recruteringsbeleid. Slechts zeer loyaal gebleken leden van de DVPA en personen uit regeringsgezinde families kwamen in aanmerking om als officier toegelaten te worden tot de KhAD of de WAD. Alvorens de KhAD of de WAD personen benaderde met de vraag of zij bereid waren als officier toe te treden, had reeds een uitgebreid veiligheidsonderzoek plaatsgevonden. Bij dit onderzoek werden niet alleen de antecedenten van de beoogde nieuwe medewerker nagegaan, maar

---

22 *Cf.* Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 122-4, The Fragmentation of Afghanistan, blz. 33, A Country Study, blz. 328-9 en The Great Game Revisited, blz. 344-5 en blz. 349. Het hoofdkwartier van de KGB in Afghanistan bevond zich in de wijk Darulman in Kabul.

23 A Nation is Dying, blz. 77. *Cf.* The Fragmentation of Afghanistan, blz. 138 en A Country Study, blz. 329.

De WAD kende drie directoraten-generaal, te weten het directoraat-generaal Veiligheid, het directoraat-generaal Militaire Veiligheid en het directoraat-generaal Binnenlandse Zaken. Het directoraat-generaal Veiligheid had als taak de veiligheid binnen de WAD te bewaken. In de praktijk betekende dit dat het directoraat-generaal zich bezighield met het personeelsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit personeelsbeleid bestond in het voortdurend controleren van het personeel van de WAD op betrouwbaarheid. Dit directoraat-generaal kende geen afzonderlijke directies of afdelingen.

Het directoraat-generaal Militaire Veiligheid was een voortzetting van de KhAD-*e Nezami*, de militaire KhAD. De taken van dit directoraat-generaal kwamen overeen met die van het directoraat-generaal Veiligheid, met dit verschil dat het werkterrein bestond uit de krijgsmachtonderdelen van het Afghaanse leger. Het directoraat-generaal deed onder meer onderzoek naar de loyaliteit van de mankrachten, trachtte infiltratiepogingen van de *Mudjahedin* te verijdelen en poogde desertie tegen te gaan. De taken die binnen het directoraat-generaal Militaire Veiligheid werden verricht, waren verdeeld over een aantal directies.

Het directoraat-generaal Binnenlandse Zaken was een voortzetting van de civiele KhAD. In navolging van zijn voorganger stond het ook wel bekend als de 'civiele WAD'. Dit directoraat-generaal had als taak het voortbestaan van het communistisch bewind te waarborgen door anti-regeringsgezinde activiteiten in Afghanistan en omliggende landen (Pakistan) in kaart te brengen en te bestrijden. Ook hield dit directoraat-generaal zich bezig met de verspreiding van propaganda en met economische controle en spionage. De veelheid aan taken die binnen het directoraat-generaal Binnenlandse Zaken werden verricht, waren verdeeld over een fors aantal directies, die op hun beurt uit afdelingen konden bestaan. De directies waren genummerd.[21]

Een aantal directies viel niet onder de bovengenoemde structuur van directoraten-generaal. Zij kunnen worden aangeduid als 'onafhankelijke' directies, die

---

In 1988 werd door Najibullah de *Gard-e-Khas* (later omgedoopt in *Gard-i-Milli*) opgericht. Deze paramilitaire vrijwilligerseenheid bestond voornamelijk uit leden van de jeugdorganisatie van de DVPA, de Sazman-i-Jawanan. Ook de *Gard-e-Khas* was belast met de beveiliging van kaderfunctionarissen van het communistische bewind. Als zodanig speelde deze eenheid een belangrijke rol bij het neerslaan van de staatsgreep van luitenant-generaal Tanai in 1989 (*cf.* §2.1). Zie ook The Fragmentation of Afghanistan, blz. 155 en 157.

21 Amnesty International geeft in het rapport met de titel Afghanistan, Reports of Torture and Long-term detention Without Trial (ASA 11/01/91, maart 1991) op bladzijden 3 t/m 5 een korte beschrijving van de taken van directies nr. 1, nr. 4, nr. 5 en nr. 7 (respectievelijk *Riasat-e-Awal*, *Riasat-e-Char*, *Riasat-e-Panj*, *Riasat-e-Haft*). Aangezien het heel wel mogelijk is dat zowel het aantal als de precieze benaming van de directies aan verandering onderhevig waren, verdient het aanbeveling behoedzaam met dergelijke gegevens om te gaan.

Het directoraat-generaal van de KhAD was voor zover thans bekend onderverdeeld in zes directies, die in het Dari *riasat* worden genoemd. Twee directies werden gevormd door de (binnen- en buitenlandse) inlichtingendienst en de interne veiligheidsdienst. De overige vier directies hielden zich bezig met respectievelijk propaganda, coördinatie op provinciaal niveau, toezicht op diplomatieke missies en bescherming van de regering en regeringsvertegenwoordigers.

De KhAD genoot een grote vrijheid van handelen. Formeel diende de KhAD slechts verantwoording af te leggen aan het Bureau van de President. Concreet betekende dit dat de president van Afghanistan en, in het verlengde hiervan, de Revolutionaire Raad toezagen op het functioneren van de KhAD. In de praktijk had de KhAD dan ook een zeer ruime armslag: de KhAD kon feitelijk doen en laten wat hem goeddunkte.

Naast de civiele KhAD bestond ook een aparte militaire inlichtingendienst, die de KhAD-*e Nezami*, oftewel 'de militaire KhAD', werd genoemd. Formeel zou deze militaire inlichtingendienst onder het ministerie van Defensie hebben geressorteerd.[19]

In 1986 werd de KhAD een afzonderlijk ministerie onder de naam 'Ministerie van Staatsveiligheid' (WAD). De leiding van het ministerie was in handen van generaal-majoor Ghulam Faruq Yaqubi, die voortaan als minister deelnam aan de kabinetszittingen. Ondanks de naamsverandering bleef de veiligheidsdienst in de volksmond KhAD heten. Voor zover thans bekend werden zowel de civiele als de militaire KhAD in het nieuwe ministerie ondergebracht. Het Garnizoen van Kabul, een elite-onderdeel dat werd opgericht vanwege gerezen twijfel over de loyaliteit en daadkracht van het Afghaanse regeringsleger, viel eveneens onder de WAD. Het Garnizoen van Kabul had specifiek tot taak de stabiliteit van het communistische bewind te bestendigen, de orde en veiligheid in Kabul te bewaken en zorg te dragen voor de veiligheid van de kaderleden van de DVPA.[20]

---

zelfs 150.000 personen die werkzaam waren voor de KhAD en de WAD. Met name in Kabul waren de KhAD en de WAD goed vertegenwoordigd (*cf.* algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 4 maart 1998, blz. 34; algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 3 november 1998, blz. 13, noot 17; The Fragmentation of Afghanistan, blz. 133; A Country Study, blz. 328).

19 *Cf.* Torture of Political Prisoners, blz. 6.

20 Dit Garnizoen van Kabul was organisatorisch een directie binnen de WAD. Naast het Garnizoen van Kabul dat onder het ministerie van Staatsveiligheid ressorteerde, bestond een tweede Garnizoen van Kabul. Dit garnizoen, dat nagenoeg dezelfde taak had, viel onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Defensie en stond onder leiding van Mohammad Nabi Azimi.

bewind. Waar nodig pleegden agenten van de KhAD en de WAD ook moordaanslagen buiten Afghanistan, met name in Pakistan.[16]

Met hun nietsontziende en veelal willekeurige optreden creëerden de KhAD en de WAD bewust een klimaat van terreur dat tot doel had elk verzet onder de burgerbevolking tegen het communistisch bewind bij voorbaat in de kiem te smoren.

2.3 Organisatiestructuur van de KhAD en de WAD

Over de organisatiestructuur van de Afghaanse veiligheidsdiensten onder Taraki en Amin, de AGSA en KAM, is zeer weinig bekend. Beduidend meer is bekend van de organisatie van de KhAD, die, zoals hierboven reeds werd uiteengezet, in 1986 werd opgewaardeerd tot een ministerie en WAD ging heten. Ook de informatie over de organisatiestructuur van de KhAD en de WAD is evenwel niet uitputtend. Deze paragraaf bevat derhalve noodzakelijkerwijze slechts een algemene schets van de organisatie van de KhAD en zijn opvolger de WAD.

De AGSA en de KAM vielen rechtstreeks onder de minister van Binnenlandse Zaken. Aanvankelijk gold dit ook voor de in januari 1980 opgerichte KhAD. Na enige maanden werd de KhAD evenwel bij het ministerie van Binnenlandse Zaken weggehaald en omgevormd tot een vrijwel volledig onafhankelijk opererend directoraat-generaal binnen het Bureau van de President.[17] Het personeelsbestand van de KhAD werd in vergelijking met dat van zijn voorgangers aanzienlijk uitgebreid.[18]

---

16 De vele honderden terroristische aanslagen die tussen 1980 en 1989 vanuit Afghanistan in Pakistan werden uitgevoerd kostten het leven aan 890 personen; 3201 mensen raakten bij deze aanslagen gewond. De reeks aanslagen bereikte een hoogtepunt in 1987 (Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 231; *cf.* Afghanistan. A Country Study, Richard F. Nyrop & Donald M. Seekins (red.) (Washington, 1986), blz. 330-1).

17 Verscheidene bronnen spreken in dit verband over het 'Bureau van de President'. In A Nation is Dying, blz. 150, noot 11, wordt evenwel gesteld dat de KhAD, voordat hij 1986 werd omgevormd tot een ministerie, formeel onder het bureau van de *minister*-president viel. Kantoren van de KhAD werden om deze reden soms enigszins verhullend aangeduid als 'dependances van het ministerie van de minister-president'. Overigens vervulde Karmal meteen na zijn aantreden als president op 27 december 1979 ook enige tijd de functie van minister-president. In deze functie werd hij in 1981 opgevolgd door Keshtmand, die tot 1988 minister-president zou blijven (*cf.* Historical Dictionary of Afghanistan, Ludwig W. Adamec, (London, 1991), blz. 291, 295 en 304 en Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 130).

18 Het is niet mogelijk precies aan te geven hoeveel Afghanen diensten verleenden voor de KhAD en de WAD. Tijdens een bezoek aan Kabul in 1983 werd een Franse journalist door een vertegenwoordiger van de DVPA evenwel verteld dat de KhAD in de hoofdstad over 10.000 medewerkers beschikte. Afgezet tegen de totale bevolking van Kabul in die tijd, zou dit betekenen dat 1 uit elke 150 inwoners van de stad een medewerker van de KhAD was (*ibidem*, blz. 150, noot 3). Schattingen van (westerse) waarnemers duiden op 25.000 à 60.000 tot

Deze maatregelen, die werden genomen op het moment dat de terugtrekking van de Sovjet-troepen was voltooid, gaven Najibullah de mogelijkheid het bestuur volledig naar zijn hand te zetten. In mei 1990, na eerst een grondige zuivering van de DVPA en het leger te hebben doorgevoerd, besloot Najibullah deze veranderingen ongedaan te maken. De president bleef niettemin een uitzonderlijk machtig figuur.

In het kader van de politiek van nationale verzoening besloot het Tweede Congres van de DVPA, dat in juni 1990 bijeenkwam, de naam van de partij te veranderen in Hezb-i-Watan, oftewel 'De Vaderlandpartij'. Ondanks Najibullah's pogingen althans voor de buitenwacht afstand te nemen van het communistische gedachtengoed en verleden, waren zijn positie en die van de Hezb-i-Watan uiteindelijk onhoudbaar. Op 16 april 1992 werd hij door zijn eigen partijgenoten gedwongen af te treden. Niet lang daarna heersten de verschillende *Mudjahedin*-facties in geheel Afghanistan.

2.2 Taakomschrijving van de KhAD en de WAD

Het was de taak van de KhAD en de WAD om het voortbestaan van het communistische bewind, dat reeds kort na de Grote Saur Revolutie onder grote druk stond, op korte en lange termijn te waarborgen. In de praktijk betekende dit dat de KhAD en de WAD een vrijbrief kregen om de externe en interne vijanden van dit bewind op te sporen en te bestrijden op een wijze die hen goeddunkte.

Het communistische bewind in Afghanistan onderscheidde externe en interne vijanden. Tot de eerste groep behoorden politieke tegenstanders van buiten de DVPA, zoals opposanten van linkse signatuur, islamisten, onafhankelijke intellectuelen en *Mudjahedin*-strijders. Tot de tweede groep behoorden politieke tegenstanders binnen de DVPA, zoals deloyale en afvallige leden. In de praktijk was het geringste teken van deloyaal gedrag of verzet reeds aanleiding om als vijand te worden aangemerkt.

De KhAD en de WAD identificeerden de vijanden van het communistische bewind met behulp van het uitgebreide netwerk aan informanten waarover zij in Afghanistan beschikten. Dit netwerk hield de KhAD en de WAD eveneens op de hoogte van bijvoorbeeld de tegenstelling binnen de DVPA tussen de Khalq- en Parcham-factie en de militaire acties die de *Mudjahedin* beraamden.

Personen die als vijand van de DVPA waren aangemerkt, konden op velerlei wijze onschadelijk worden gemaakt. Zo konden leidinggevenden binnen de KhAD hun ondergeschikten opdracht geven tot arrestaties, detenties, gerechtelijke veroordelingen, verbanningen, folteringen, moordaanslagen en buitengerechtelijke executies van al dan niet vermeende tegenstanders van het communistische

de KhAD en de WAD te werk gingen.[38]

Een eenvoudige, maar effectieve manier om personen tot een bekentenis te dwingen waren harde vuistslagen op het lichaam en het gezicht van de verdachte. De vuistslagen waren dikwijls zo krachtig en hielden zo lang aan, dat de verdachte het bewustzijn verloor. Nadat de verdachte weer bij kennis was gekomen, werd de behandeling zo nodig herhaald. In plaats van hun blote vuisten maakten de agenten van de KhAD en de WAD ook gebruik van hulpmiddelen zoals flessen, stokken, zwepen, geweerkolven, metalen staven en elektriciteitskabels. Het kwam voor dat de verdachte tijdens deze mishandeling werd opgehangen aan een draaiende ventilator. Soms werd het lichaam van de verdachte toegetakeld met messen, stukken glas of andere scherpe voorwerpen. Een andere manier om de verdachte te laten praten was hem te bewerken met een hete strijkbout of zijn lippen te verminken met een brandende sigaret. Eveneens kwam het voor dat een verdachte gedwongen werd zijn penis en testikels op een tafel te leggen, waarna een andere tafel er omgekeerd op geplaatst werd. Vervolgens gingen een of meer ondervragers op de tafel springen.

Tijdens de zware mishandeling van de verdachte, konden de agenten van de KhAD of de WAD besluiten om opzettelijk de vingers, tenen, armen, benen, ribben en neus van de verdachte te breken. Ook kwam het voor dat zij een of beide oren van de verdachte afsneden. Het uittrekken van een of meer vingernagels bij de verdachte vormde eveneens een terugkerend onderdeel van de door de KhAD en de WAD gepraktiseerde martelmethodes.

Veel verdachten werden tijdens hun verhoor stroomstoten toegediend. De draden werden daarbij bijvoorbeeld bevestigd aan de tong, aan de testikels, aan de tepels, tussen de tenen of tussen de vingers van de verdachte. Voor het toebrengen van stroomstoten werden soms apparaten gebruikt die speciaal voor dit type marteling vervaardigd waren. Zo spreken sommige personen die deze marteling hebben overleefd van het gebruik van iets dat lijkt op een koptelefoon, die zoals deze omschrijving reeds suggereert op het hoofd bevestigd werd, terwijl anderen spreken van een soort telefooncel, van waaruit kennelijk het voltage

---

38 Zie voor een beschrijving van de martelmethodes van de KhAD en de WAD onder meer UN report on human rights 1985, §§74, 76, 86-7, 105-6, UN report on human rights 1986, §§56-7, UN report on human rights 1987, §15, UN report on human rights 1988, §21, Situation of human rights in Afghanistan, §§43-4, 54, 61-6, UN report on human rights 1989, §§41-2, UN report on human rights 1991, §§35-51, Torture of Political Prisoners, blz. 11-6, Unlawful Killings and Torture, blz. 6-8, Reports of Tortue and Long-term Detention Without Trial, blz. 3-7, The Forgotten War, blz. 93, A Nation is Dying, blz. 48-55 en blz. 81-99 en The Great Game Revisited, blz. 347-9.

geregeld werd.[39] Soms werd het effect van de stroomstoten geïntensifeerd door de verdachte te overgieten met water. Ook werden verdachten gedwongen plaats te nemen in basins met water, waar stroom doorgeleid werd.

Een andere vorm van marteling tijdens het verhoor bestond uit het herhaaldelijk onderdompelen van het hoofd van de verdachte in een bak water, zodat hij steeds opnieuw bijna de verdrinkingsdood stierf. Ook kwam het voor dat de penis van een verdachte met een stuk touw werd dichtgesnoerd, waarna hij werd gedwongen grote hoeveelheden water tot zich te nemen; pas als de verdachte een bekentenis aflegde, werd hem toegestaan te urineren. Weer andere verdachten werd benzine te drinken gegeven. Tevens zijn er getuigen die hebben gezien dat gevangenen uiteengereten werden.[40] Verkrachting van zowel mannelijke als vrouwelijke verdachten was eveneens een veel gebezigde vorm van marteling. Soms werden vrouwen in aanwezigheid van hun echtgenoot verkracht.

Ook in hun cellen werden de politieke gevangenen blootgesteld aan martelingen. Een van de meest voorkomende martelmethodes was het uit de slaap houden van gevangenen - een marteling die soms wel meer dan tien dagen kon aanhouden. Sommige verdachten werden in langdurige afzondering in een donkere cel vastgehouden, anderen deelden hun cel met vele mede-gevangenen. De cellen wemelden soms van ratten en ontbeerden dikwijls elke vorm van sanitair en verwarming. Sommige verdachten werden langdurig, al dan niet ondersteboven, opgehangen aan haken die voor dit doel aan het plafond van hun cel bevestigd waren. Het kwam eveneens voor dat een lijk van een mede-gevangene in een cel met een of meer gevangenen werd gelegd. Periodiek kon de verdachten langdurig eten en drinken onthouden worden. Ook konden zij gedwongen worden, eventueel naakt, langdurig in de brandende zon of in de snijdende kou te staan. De agenten van de KhAD en de WAD pasten ook psychologische martelmethodes toe. Zo werd sommige verdachten bijvoorbeeld voorgehouden dat hun familieleden waren vermoord.

Duizenden verdachten zijn door agenten van de KhAD of de WAD doodgemarteld. Indien de KhAD of de WAD de indruk hadden dat een verdachte schuldig was, konden zij hem of haar zonder nader onderzoek of tussenkomst van de rechter om het leven brengen. De betrokken agenten hoefden voor dergelijke daden in het geheel geen verantwoording af te leggen; de KhAD en de WAD waren boven de wet verheven. De Speciale Revolutionaire Rechtbank en

---

39 Deze apparaten werden vermoedelijk geïmporteerd vanuit de Sovjet-Unie en Oost-Duitsland (A Nation is Dying, blz. 89.

40 Voor een beschrijving, zie bijvoorbeeld A Nation is Dying, blz. 84.

het Revolutionair Openbaar Ministerie stonden onder controle van de KhAD en de WAD. Vele verdachten zijn tot een gevangenisstraf of de doodstraf veroordeeld op basis van informatie die onder marteling was verkregen. Verdachten hadden geen recht op een advocaat en konden evenmin in beroep gaan tegen het vonnis van de rechter.

Gedurende het communistische bewind heeft noch de politieke leiding van Afghanistan, noch de leiding van de DVPA of de Hezb-i-Watan, noch de leiding van de Afghaanse veiligheidsdiensten ooit gepoogd de beschreven praktijken te stoppen. Integendeel, deze methoden werden bewust door hen opgelegd en geïmplementeerd. In de strijd om het behoud van het communistische bewind waren alle beschikbare middelen, hoe wreed ook, geoorloofd.

De politiek van nationale verzoening die Najibullah na zijn verkiezing tot president afkondigde had geen matigende invloed op het optreden van de WAD. Zoals reeds in §2.1 werd aangegeven, had de politiek van nationale verzoening slechts tot doel het communistisch bewind in Afghanistan een democratisch aanzien te geven. In de praktijk veranderde evenwel niets aan het bestaande systeem, waarbij de DVPA het monopolie op de macht bezat. Ook de rol van de WAD in het voortbestaan van dit systeem bleef ongewijzigd; net als voorheen trad de WAD onverbiddelijk op tegen al dan niet vermeende tegenstanders van het communistische bewind. Juist in de jaren na de terugtrekking van de Sovjet-troepen (1989-1992) bleek de WAD voor Najibullah een onmisbaar instrument voor het bestendigen van zijn machtspositie, die zowel van binnenuit als van buitenaf bedreigd werd. Zo luidde het vertrek van de Sovjet-troepen een periode in waarin verscheidene couppogingen vanuit de gelederen van de DVPA tegen Najibullah werden ondernomen.[41] De WAD verijdelde deze pogingen en beantwoordde ze met bloedige zuiveringen binnen de partij. Bovendien grepen de verschillende *Mudjahedin*-facties het vertrek van de Sovjet-troepen aan om hun strijd tegen het communistische bewind op te voeren.[42] De WAD bleef een belangrijke rol spelen bij de gewelddadige onderdrukking van dit verzet. Er was zelfs sprake van een verharding van de houding van de WAD als reactie op de bloedige wijze waarop regeringsfunctionarissen, onder wie verscheidene medewerkers van de WAD, door de *Mudjahedin* - en dan met name leden van Gulbuddin Hekmatyars Hezb-i-Islami en Abdul Rasul Sayyafs Ittehad-i-Islami - werden vermoord.

---

41 Zie §2.1.

42 Na het vertrek van de Sovjet-troepen leverden de Mudjahedin zware en langdurige veldslagen met het regeringsleger rond Jalalabad (1989), Khost (1991) en Gardez (1991). Bij deze veldslagen vielen duizenden doden.

Naar schatting zijn gedurende het communistische bewind in Afghanistan 200.000 burgers door een van de Afghaanse veiligheidsdiensten (AGSA, KAM, KhAD en WAD) gearresteerd en gedetineerd. Ongeveer 50.000 Afghanen hebben hierbij het leven verloren, veelal als gevolg van de martelingen die zij moesten ondergaan of ten gevolge van de doodstraf die hen was opgelegd.[43]

2.7 Verantwoordelijkheid voor mensenrechtenschendingen

Het klimaat van terreur en angst dat de KhAD en de WAD teweegbrachten in de Afghaanse maatschappij, heerste ook binnen de veiligheidsdiensten zelf. De loyaliteit van de medewerkers van de KhAD en de WAD werd voortdurend op de proef gesteld. Indien ook maar de geringste twijfel bestond over de toewijding van een medewerker aan de communistische zaak, dan werd hij (of zij) zonder meer uit de gelederen van de KhAD of de WAD verwijderd. Veelal betekende dit de dood van de betrokken medewerker. Om niet de verdenking op zich te laden deloyaal te zijn, dienden de medewerkers van de KhAD en de WAD zich vrijwel dagelijks te bewijzen.

Als eerste plaatsing werden onder-officieren en officieren[44] tewerk gesteld op afdelingen binnen de KhAD en de WAD die zich concreet bezig hielden met de opsporing van 'staatsgevaarlijke elementen'. Medewerkers van de KhAD en de WAD rouleerden regelmatig om te voorkomen dat zij binnen een bepaalde afdeling een te grote machtsbasis opbouwden. Soms werden medewerkers verscheidene malen per jaar overgeplaatst. Iemand die langer dan een jaar bij de KhAD of de WAD in dienst was, had tenminste op twee afdelingen gewerkt. Een plaatsing op een afdeling of directie waar de werkzaamheden een meer administratief of technisch karakter hadden[45] lag slechts in het verschiet als een onder-officier of officier zich voldoende had bewezen tijdens een eerste plaatsing of plaatsingen.

Zoals reeds uiteengezet is in §2.4, kon een promotie tot officier van de KhAD en de WAD niet plaatsvinden als de betrokken medewerker niet concreet blijk gegeven had van zijn of haar onvoorwaardelijke loyaliteit aan het communistische bewind. Dit gold ook voor promoties die een officier van de KhAD of de WAD ten deel vielen na afronding van zijn of haar opleiding. Elke

---

43 *Cf.* Afghan Communism and Soviet Intervention, blz. 138-40 en The Fragmentation of Afghanistan, blz. 137.

44 Zie voor een overzicht van het rangenstelsel binnen de KhAD en de WAD de bijlage op blz. 32-3 van dit ambtsbericht.

45 Dit geldt bijvoorbeeld voor de directie die verantwoordelijk was voor buitenlandse spionage. Overigens waren deze administratieve en technische werkzaamheden veelal zeer gevoelig en derhalve slechts voorbehouden aan zeer loyale onder-officieren en officieren.

officier die tijdens zijn diensttijd is bevorderd is derhalve betrokken geweest bij arrestaties, ondervragingen, martelingen en zelfs executies.

Onder-officieren van de KhAD en de WAD verrichtten in grote lijnen dezelfde werkzaamheden als officieren. Evenals officieren waren onder-officieren concreet betrokken bij de marteling van gevangenen ten behoeve van bewijsvergaring, speelden zij een actieve rol bij de bedreiging en intimidatie van burgers en werden zij ingeschakeld bij de arrestatie en het in voorarrest plaatsen van al dan niet vermeende tegenstanders van het communistische bewind. Onder-officieren van de KhAD en de WAD hadden doorgaans evenwel minder zelfstandige onderzoekstaken dan officieren en meestal geen leidinggevende bevoegdheden Niettemin konden onder-officieren wanneer zij in de buitendienst werkzaam waren zelfstandig besluiten een persoon te arresteren of zelfs te executeren indien zij daartoe aanleiding zagen. Net als voor officieren was het ook voor onder-officieren onmogelijk binnen de KhAD of de WAD te functioneren indien zij niet wensten deel te nemen aan de systematische schendingen van de mensenrechten die daar plaatsvonden.

Onder-officieren en officieren van de KhAD en de WAD konden geen ontslag nemen zonder het risico te lopen als deloyaal te worden aangemerkt. Wel was het mogelijk dat zij naar een andere overheidsdienst werden overgeplaatst.

Uit het bovenstaande volgt dat alle onder-officieren en officieren werkzaam zijn geweest in de macabere afdelingen van de KhAD en de WAD en persoonlijk betrokken zijn geweest bij het arresteren, ondervragen, martelen en soms executeren van verdachte personen.

2.8 Positie van ex-KhAD'ers en -WAD'ers in Afghanistan

Ondanks de slechte reputatie van de KhAD en de WAD, lopen voormalige medewerkers van deze veiligheidsdiensten en hun naaste familieleden in Afghanistan niet per definitie gevaar door de Taliban te worden vervolgd. Integendeel, de Taliban hebben veel mensen die werkzaam waren in de KhAD en de WAD opgenomen in hun eigen inlichtingendienst, onder wie ook hoge officieren (generaals, kolonels en majoors). Kennelijk achten de Taliban de specifieke kennis van deze voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD belangrijker dan hun politieke verleden.[46]

---

46 *Cf.* algmeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 4 maart 1998, blz. 34, noot 90, algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 3 november 1998, blz. 13, en algemeen ambtsbericht Afghanistan d.d. 16 september 1999, blz. 54-5. Overigens is dit pragmatisme niet nieuw. Vele voormalige leden van de KhAD en de WAD die nu voor de Taliban werken, waren in de periode 1992-1996 werkzaam voor de inlichtingendiensten van de regering Rabbani en de diverse *Mudjahedin* groeperingen.

Niet alle voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD hebben zich gevrijwaard van vervolging door de Taliban. Dit geldt bijvoorbeeld voor diegenen onder hen die niet bereid waren (en nog steeds niet zijn) om bij de Taliban in dienst te treden. Ook zij die tijdens het uitoefenen van hun werkzaamheden te veel vijanden hebben gemaakt, lopen thans nog steeds gevaar.[47] De vraag in hoeverre een voormalig medewerker van de KhAD of de WAD thans risico loopt te worden vervolgd door de Taliban is persoonsgebonden. Zijn huidige stellingname jegens de Taliban, in combinatie met hetgeen over hem bekend is geworden en de mate waarin hij vijanden heeft gemaakt, weegt aanmerkelijk zwaarder dan de functie die hij destijds vervulde.

Voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD die naar het Westen zijn uitgeweken lopen het risico bij terugkeer in Afghanistan door de Taliban strafrechtelijk vervolgd te worden. Vanwege hun vlucht naar het Westen hebben zij immers de verdenking op zich geladen te behoren tot de groep die nog steeds gelooft in het communistische gedachtengoed of tot de groep die tijdens zijn werkzaamheden voor de KhAD en de WAD te veel persoonlijke vijanden heeft gemaakt. Het is niet aannemelijk dat deze voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD bij terugkeer in Afghanistan een eerlijk proces tegemoet kunnen zien.

2.9 Samenvatting

De Afghaanse veiligheidsdiensten ten tijde van het communistisch bewind waren berucht om hun brute methodes. Het is dan ook ondenkbaar dat iemand die werkzaam was binnen deze diensten, ongeacht het niveau waarop hij of zij werkzaam was, niet op de hoogte was van de grove schendingen van de mensenrechten die plaatsvonden - dit was immers zowel binnen als buiten Afghanistan een welbekend feit. Vele medewerkers binnen de KhAD en de WAD hebben deelgenomen aan deze mensenrechtenschendingen. Vanaf de rang van onder-officier heeft zelfs iedereen actief deelgenomen aan de schendingen.

Van 1978 tot 1992 was Afghanistan een dictatuur waar de communistische partij met harde hand regeerde. Onder de bevolking bestond bitter weinig steun voor de communistische partij. Het ongenoegen leidde vrijwel meteen na de Grote Saur Revolutie tot opstanden, die reeds spoedig het karakter aannamen van een grootscheepse gewapende strijd. Om te overleven, nam de communistische partij zijn toevlucht tot bruut geweld. Een zeer belangrijke exponent van dit geweld waren de veiligheidsdiensten van de communistische partij.

---

47 Veel van dergelijke ideologisch bevlogen ex-KhAD'ers en -WAD'ers hebben Afghanistan overigens reeds lang geleden verlaten en verblijven thans in het Westen

De eerste twee veiligheidsdiensten, de AGSA en de KAM, bestonden evenals het bewind van hun oprichters, president Taraki en president Amin, slechts korte tijd. Niettemin wisten de de AGSA en de KAM zich in deze korte tijd zeer gevreesd te maken onder de bevolking. Zowel de AGSA als de KAM waren verantwoordelijk voor willekeurige arrestaties, routinematige marteling en buitengerechtelijke executies. Vanwege hun korte en turbulente bestaan is weinig informatie bekend over de AGSA en de KAM.

President Karmal nam bij zijn aantreden in 1980 in scherpe bewoordingen afstand van de terreur die door de AGSA en de KAM onder de bevolking was gezaaid. Al gauw bleek evenwel dat ook de door hem opgerichte veiligheidsdienst, de KhAD, dezelfde nietsontziende methodes hanteerde als die van zijn voorgangers. Ook onder president Najibullah, die Karmal in 1986 opvolgde, trad geen wijziging in dit patroon in. Wel werd de KhAD tot een afzonderlijk ministerie omgevormd, de WAD. Ondanks de naamsverandering bleef de veiligheidsdienst in de volksmond KhAD heten.

De KhAD en de WAD hadden als taak het voortbestaan van het communistische bewind op korte en lange termijn te waarborgen. In de praktijk betekende dit dat de KhAD en de WAD de vijanden van dit bewind dienden op te sporen en uit te schakelen. Bij de uitvoering van hun taak beschikten de KhAD en de WAD over bijna onbeperkte volmachten, waar zij ruim gebruik van maakten. Een vage verdenking tegen iemand was reeds voldoende om tot zijn of haar arrestatie en detentie over te gaan. Op deze wijze creëerden de KhAD en de WAD een klimaat van terreur dat tot doel had elk verzet onder de burgerbevolking bij voorbaat in de kiem te smoren.Vanwege hun verantwoordelijke taak waren de KhAD en de WAD elite-onderdelen binnen het communistische staatsapparaat.

De 'civiele' KhAD was een directoraat-generaal van het Bureau van de President. Het bestond uit verschillende directies, die ieder een eigen takenpakket hadden. De 'militaire' KhAD zou onderdeel hebben uitgemaakt van het ministerie van Defensie. In 1986 werd de KhAD een afzonderlijk ministerie. In dit nieuwe ministerie waren de civiele en militaire KhAD twee afzonderlijke directoraten-generaal, elk met een aantal directies. In totaal kende de WAD drie directoraten-generaal. Tevens kende de WAD een aantal 'onafhankelijke' directies, waaronder die waarin de Revolutionaire Rechtbank was ondergebracht. De KhAD en de WAD onderhielden zowel met de algemene inlichtingendienst (KGB) als met de militaire inlichtingendienst van de Sovjet-Unie (GRU) zeer nauwe relaties.

Medewerkers van de KhAD en de WAD werden met zorg geselecteerd. Dit gold in versterkte mate voor diegenen die een officiersfunctie ambiëerden. Slechts zeer loyaal gebleken leden van de DVPA en personen uit regeringsgezinde families

kwamen in aanmerking om als officier toegelaten te worden. Nieuwe officiersrecruten volgden een zeer intensieve training, gevolgd door een proeftijd. Tijdens deze proeftijd werd de loyaliteit van de nieuwe recruten duchtig op de proef gesteld.

De KhAD en de WAD beschikten over een groot aantal ondervragings- en detentiecentra, zowel in Kabul als elders in Afghanistan. In deze centra werden personen die verdacht werden van oppositionele activiteiten routinematig gemarteld. Bij de keuze van hun martelmethodes betoonden de medewerkers van de KhAD en de WAD zich zeer vindingrijk. Arrestanten die hun verhoor overleefden, werden naar gevangenissen overgebracht waar mensonterende toestanden heersten.

Zoals reeds werd vermeld, hebben alle onder-officieren en officieren van de KhAD en de WAD zich schuldig gemaakt aan schendingen van de mensenrechten. Onder-officieren en officieren konden immers niet binnen de KhAD en de WAD functioneren indien zij niet concreet blijk gaven van hun onvoorwaardelijke loyaliteit aan het communistische bewind. Officieren dienden tijdens hun proeftijd, de *Azmajchi*, een zeer zware loyaliteitsproef af te leggen. Als eerste plaatsing werden onder-officieren en officieren tewerk gesteld op afdelingen binnen de KhAD en de WAD die zich concreet bezig hielden met de opsporing van 'staatsgevaarlijke elementen'. Het roulatiesysteem zorgde ervoor dat medewerkers dikwijls van afdeling wisselden. Een bevordering of een plaatsing op een afdeling of directie waar de werkzaamheden een meer administratief of technisch karakter hadden lag slechts in het verschiet voor diegenen die zich voldoende hadden bewezen tijdens hun eerste plaatsing of plaatsingen. In de praktijk betekent dit dat alle onder-officieren en officieren van de KhAD en de WAD hebben deelgenomen aan de ondervraging en marteling van al dan niet vermeende tegenstanders van het communistische bewind.

Vele medewerkers van de KhAD en de WAD zijn na de val van het communistische bewind gaan werken voor de inlichtingendiensten van de nieuwe machthebbers. Ook de inlichtingendienst van de Taliban is gedeeltelijk bemand met voormalige medewerkers van de KhAD en de WAD. Voormalige medewerkers van de KhAD en hun naaste familieleden in Afghanistan lopen derhalve niet per definitie gevaar door de Taliban te worden vervolgd. Hun huidige stellingname jegens de Taliban, in combinatie met hetgeen over hen bekend is geworden en de mate waarin zij vijanden hebben gemaakt, weegt aanmerkelijk zwaarder dan de functie die zij destijds vervulden.

3 Literatuur

Bij de totstandkoming van dit ambtsbericht is onder meer gebruik gemaakt van de onderstaande bronnen. De eerste maal dat in een noot naar een titel wordt verwezen, is de gehele titelbeschrijving opgenomen. Daarna wordt met een afgekorte titelbeschrijving volstaan. Een uitzondering op deze regel vormen de rapporten die de toenmalige Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Felix Ermacora, in de loop der jaren heeft uitgebracht over de mensenrechtensituatie in Afghanistan. Zoals blijkt uit deze literatuurlijst, hebben zijn rapporten vrijwel gelijkluidende titels. Vandaar dat bij de verkorte weergave van deze titels in de noten is gekozen voor de benaming 'UN report on human rights' in combinatie met het jaar waarin het rapport is verschenen.

Adamec, Ludwig W., Historical Dictionary of Afghanistan (London, 1991).

Amnesty International, Afghanistan. Torture of Political Prisoners (ASA/11/04/86, november 1986).

Amnesty International, Afghanistan. Unlawful Kilings and Torture. (ASA 11/02/88, mei 1988).

Amnesty International, Afghanistan. Reports of Torture and Long-term Detention Without Trial (ASA 11/01/91, maart 1991).

Asia Watch, Afghanistan. The Forgotten War. Human Rights Abuses and Violations of the Laws of War Since the Soviet Withdrawal (New York, Washington, februari 1991).

Bradsher, Henry S., Afghan Communism and Soviet Intervention (Oxford, 1999).

Fisher, W.B., Ahmed Mukarram en Kevin Rafferty, Afghanistan. The Far East and Australasia 1999 (1999).

Klass, Rosanne (red.), Afghanistan. The Great Game Revisited (New York, 1987).

Laber, Jeri, & Barnett R. Rubin, "A Nation is Dying." Afghanistan under the Soviets, 1979-87 (Evanston, 1988).

Nyrop, Richard F., & Donald M. Seekins (red.), Afghanistan. A Country Study (Washington, 1986).

Rubin, Barnett R., The Fragmentation of Afghanistan. State Formation and Collapse in the International System (Lahore, 1996).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1984/55 (E/CN.4/1985/21, 19 februari 1985).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1985/38 (E/CN.4/1986/24, 17 februari 1986).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1986/40 (E/CN.4/1987/22, 19 februari 1987).

UN, Situation of human rights in Afghanistan. Note by the Secretary General (A/42/667, 23 oktober 1987).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1987/58 (E/CN.4/1988/25, 26 februari 1988).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1988/67 (E/CN.4/1989/24, 16 februari 1989).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1989/67 (E/CN.4/1990/25, 31 januari 1990).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie, Report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur, Mr. Felix Ermacora, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1990/53 (E/CN.4/1991/31, 28 januari 1991).

UN, Felix Ermacora, Speciale Rapporteur van de VN Mensenrechtencommissie,

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Report on the situation of human rights in Afghanistan submitted by Mr. Felix Ermacora, Special Rapporteur, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1991/78 (E/CN.4/1992/33, 17 februari 1992).

Bijlage

Onder-officiers- en officiersrangen binnen de KhAD en de WAD

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van de onder-officiers- en officiersrangen binnen de KhAD en de WAD, te beginnen met de laagste onder-officiersrang. Het rangenstelsel verschilt nauwelijks van dat van het Afghaanse leger; in het kader van dit ambtsbericht is slechts van belang dat de KhAD en de WAD in tegenstelling tot het Afghaanse leger geen *Lomrhe Brhes* (een Sergeant-Majoor opgeleid op de militaire academie) kennen.

De Afghaanse benamingen staan in cursief afgedrukt. Tussen haakjes is een Nederlandse vertaling van het Engelstalige equivalent van de rang toegevoegd zoals die door S. Fida Yunas wordt gegeven in zijn boek Afghanistan. Organization of the Peoples Democratic Party of Afghanistan/Watan Party, Governments and Biographical Sketches (1982-1998), Vol. 2 (Peshawar), blz. 1141-6. Niet alle rangen corresponderen exact met rangen binnen het Nederlandse leger.

Onder-officieren

Dalgai Mashar (Korporaal)
Brhes (Sergeant)
Lowar Brhes (Sergeant-Majoor)
Jag Brhes (Senior Sergeant-Majoor)

Officieren

a. *Zabetan* (subalterne officieren):

Dreyem Bridmam (Derde Luitenant)
Doham Bridman (Tweede Luitenant)
Lomrai Bridman (Luitenant)
Turan (Kapitein)
Jag Turan (Senior Kapitein)

b. *Aameran* (hoofdofficieren):

Jagran (Majoor)
Dagarman (Luitenant-Kolonel)
Dagarwal (Kolonel)

c. *Arkanan* (opperofficieren):

Brid Janral (Brigade-Generaal)
Turan Janral (Generaal-Majoor)
Dagar Janral (Luitenant-Generaal)
Star Janral (Generaal)